

Verankeren van klimaatadaptatie is... zorgen dat klimaatadaptatie een normaal, terugkerend element wordt in beleid en uitvoering. Het doel is klimaatadaptatie gedurende een langere tijd actueel en levend te houden.

Top 7 lessen voor verankeren van adaptatiebeleid

1. Veranker eerst het adaptatieproces en bouw daar een lerende monitoring in.
2. Kies bewust tussen het vastleggen van algemeen klimaatadaptatiebeleid in een zelfstandige klimaatadaptatienota, of een gerichte, sectorale aanpak.
3. Voorkom padafhankelijkheid, dus zoek een goede balans tussen wettelijke zekerheid aan de ene kant en flexibiliteit aan de andere kant. Denk dus aan de korte, middellange en lange termijn bij de keuze van borgingsinstrumenten
4. Werk aan betrokkenheid en draagvlak via vrijwillige verankeringsinstrumenten zoals onderwijs, beroepscodes, ontwerprichtlijnen en handreikingen.
5. Zorg dat klimaatadaptatie aan uitvoering gekoppeld wordt. Ga iets doen. Maak ruimte voor innovatie en leren via pilot projecten. Maak leerervaringen beschikbaar via handreikingen.
6. Schrijf in convenanten en overeenkomsten op wie waarvoor verantwoordelijk is. Leg gedurende het proces ook nieuwe afspraken vast op papier; bijvoorbeeld in notulen of gespreksnotities en deel deze met anderen. Onduidelijke verantwoordelijkheden leiden tot gebrek aan eigenaarschap en inactie.
7. Leg beproefde en no-regret maatregelen vast in verordeningen, omgevingsplannen en peilbesluiten. Monitor de voortgang van deze maatregelen met output- en outcome indicatoren.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)

Doelen van DPRA

- In 2020 is klimaatbestendig en waterrobuust inrichten onderdeel van het beleid en handelen van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen
- In 2050 is heel Nederland waterrobuust en klimaatbestendig

Zeven ambities van DPRA

1. Kwetsbaarheid in beeld brengen (stresstest)
2. Risicodialogo voeren en strategie opstellen
3. Uitvoeringsagenda opstellen
4. Meekoppelkansen benutten
5. Stimuleren en faciliteren
6. Reguleren en borgen
7. Handelen bij calamiteiten

Deze zeven stappen kunnen verankerd worden als proces naar klimaatadaptatie

Deze factsheets zijn gemaakt in het kader van de leermodule organisatie en samenwerking van klimaatadaptatie in opdracht van DPRA.

Voor contact en meer informatie over de leeromgeving zie: www.klimaatadaptatienederland.nl/leeromgeving

Kies voor de juiste vorm van verankeren

- Veranker eerst het proces om tot klimaatadaptatiebeleid te komen. Via de zeven stappen van DPRA kan adaptatie stapsgewijs worden ingevoerd.
- Leer van andere gemeenten maar kopieer niet klakkeloos. Adaptatie moet maatwerk zijn en verankeren ook. Weeg bij verankeren goed af wat passend is en prioriteit heeft.
- Realiseer je dat klimaatadaptatie een nieuw onderwerp is en dat er nog veel vragen zijn. Niet alles kan nu al verankerd worden; soms is het beter eerst te experimenteren met oplossingen en de effectiviteit te evalueren.
- In de loop van de tijd neemt de overeenstemming toe. Hoe meer overeenstemming over kennis en doelen, hoe makkelijker het probleem op te lossen is.
- In onderstaand schema is geprobeerd geschikte instrumenten voor verankeren te geven zolang het een 'wicked problem' is, maar ook voor de toekomstige situatie waarin geleidelijk overeenstemming wordt bereikt.

gebaseerd op *Hisschemöller & Hoppe en De Boer et al:*
<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.09.009>

Consensus over doelen

Nee

Ja

Nee

- Is er te weinig kennis en ook nog te weinig consensus over doelen?
- Adaptatie is nog een 'wicked problem' waar meer kennis en consensus voor nodig is. Organiseer trainingen en onderzoek impacts.
- Veranker het proces om tot adaptatiebeleid te komen, met procesmonitoring en/of een lerende monitoring.

- Zijn mensen het eens dat adaptatie moet, maar is er weinig kennis hoe dan?
- Kies voor een programmatische aanpak van innovaties en pilots.
- Veranker via flexibele, vrijwillige instrumenten zoals beroepscode, onderwijs, intentieverklaringen, ontwerprichtlijnen en handreikingen.

Ja

- Is er veel kennis over adaptatie maar zijn mensen het niet eens over de doelen?
- Veranker eerst in minder controversiële deelgebieden met sectorale nota's, convenanten of contracten.
- Zet daarnaast een bredere dialoog op via een algemene klimaatadaptatienota.

- Is adaptatie (deels) een simpel en geaccepteerd probleem geworden dat met routine-maatregelen kan worden opgelost?
- Leg no-regret en bewezen oplossingen vast met juridische instrumenten zoals wetten, verordeningen, omgevingsplannen en peilbesluiten.
- Monitor met output en outcome indicatoren.

Deze factsheets zijn gemaakt in het kader van de leermodule organisatie en samenwerking van klimaatadaptatie in opdracht van DPRA.

Voor contact en meer informatie over de leeromgeving zie: www.klimaatadaptatienederland.nl/leeromgeving

Risicodialoog

Risicodialoog zijn de tweede stap in de aanpak van DPRA, tussen de stresstest en het maken van een uitvoeringsprogramma. Het doel is inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en onderdelen van de overheid bij elkaar te brengen die nodig zijn om samen aan de slag gaan met klimaatadaptatie. In de risicodialoog stellen regio's hun eigen ambities vast afhankelijk van lokale waarden.

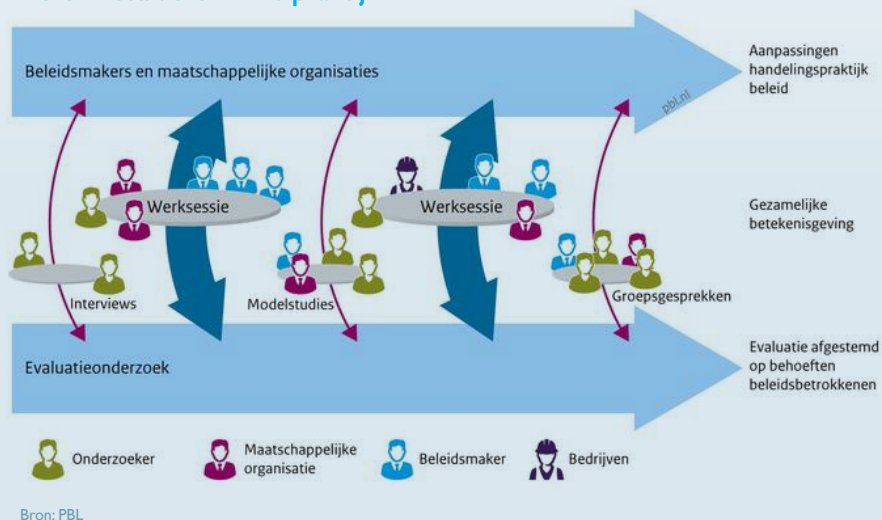
Het vastleggen van de uitkomsten van een risicodialoog is een stap in de verankering. Je legt gezamenlijke afspraken vast en ook wie wat doet. Ook het delen en communiceren van deze afspraken is belangrijk voor de verankering.

Monitoring en evaluatie van adaptatiebeleid

- Monitoring en evaluatie is een vorm van verankeren die zorgt dat aandacht voor adaptatie regelmatig weer op de agenda komt.
- Er zijn verschillende typen indicatoren om te monitoren of de klimaatadaptatie doelstellingen in 2050 worden gehaald:
 - Proces indicatoren: stappen in het beleidsproces, bv de stresstest, risicodialoog.
 - Output indicatoren: Monitoring van implementatie beleidsafspraken bv m² groene daken
 - Outcome indicatoren: effectiviteit van beleid bv temperatuur in woningen tijdens een hittegolf
- Evalueer ook het monitoringsysteem zelf: past het nog steeds in de gewijzigde omstandigheden?
- Lerende evaluatie: doelbereik onderzoeken, leren en beter gaan samenwerken; een lerende evaluatie doen de betrokkenen zelf.

Lerend evalueren in de praktijk

Deze factsheets zijn gemaakt in het kader van de leermodule organisatie en samenwerking van klimaatadaptatie in opdracht van DPRA.

Voor contact en meer informatie over de leeromgeving zie: www.klimaatadaptatienederland.nl/leeromgeving

Algemene handreikingen

Verankeren is onderdeel van een proces van 'institutionaliseren'

Instituten zijn sociale structuren die menselijk gedrag sturen, zoals normen, waarden, verwachtingen, procedures, standaarden en routines (Scott, 2001). Ze geven betekenis aan de complexe samenleving en maken gecoördineerd gemeenschappelijk handelen mogelijk.

Institutionalisering is het sociale proces waarin mensen naar een gezamenlijke definitie van een probleem toewerken; en de geprefereerde oplossingen en het juiste gedrag gaan vastleggen in regels. Door dit proces gaan organisaties steeds meer op elkaar lijken en wordt samenwerking meer gestroomlijnd (Scott, 1994).

Scott, W.R. (1994). Conceptualizing organisational fields: linking organizations and societal systems. In H.-U. Derlien (Ed.), *Systemrationalität und Partialinteresse: Festschrift für Renate Mayntz*. Baden-Baden, Germany: Nomos-Verl.-Ges.

Scott, W.R. (2001). *Institutions and Organizations*, Second Edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Handreikingen voor adaptatie

Hulpmiddelen voor reguleren en borgen

ruimtelijke adaptatie

Hier staan alle door DPRA ontwikkelde hulpmiddelen zoals de Handreiking klimaatadaptief bouwen en de Ontwerprichtlijnen stedelijk groen.

Handreiking voor adaptatie in decentrale regelgeving

rijksoverheid

De handreiking decentrale regelgeving geeft voorbeelden hoe je in ruimtelijke plannen klimaatadaptatie kunt laten landen. Bijvoorbeeld met regels om hittestress, droogte en wateroverlast te beperken.

OSKA werk aan klimaatadaptatie standaarden

ruimtelijke adaptatie

In aansluiting op de internationale ISO normen werkt de NEN sinds 2019 samen met kennisinstellingen aan Nederlandse normen voor adaptatie. Er zijn al verkenningen voor normen over afvoer van hemelwater en over koeling van gebouwen.

Deze factsheets zijn gemaakt in het kader van de leermodule organisatie en samenwerking van klimaatadaptatie in opdracht van DPRA.

Monitoring van klimaatadaptatie op lokaal en regionaal niveau

ademe

Deze handleiding geeft tips hoe monitoring op te zetten en laat voorbeelden van indicatoren zien.

Rekentool wateropgave Eindhoven

rekentool.eindhovenduuraam

De gemeente Eindhoven heeft in 2020 voor de beoordeling van een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling een rekentool in gebruik genomen. Deze rekentool controleert of geplande maatregelen voldoen aan de gemeentelijke eisen voor waterberging en vergroening. In het paraplubestemmingsplan Waterberging 2020 is door de gemeente de regeling voor de waterbergingsopgave juridisch verankerd.

Waterneutrale bouwvelop Amsterdam

roadmap klimaatrobuuste gebiedsontwikkeling

Met een 'waterneutrale bouwvelop' stelt de gemeente Amsterdam eisen aan de gewenste waterfunctie op de kavel die een projectontwikkelaar wil bebouwen. Er wordt gekeken naar waterberging, koelen en voorkomen van verdroging.

NEN-EN-ISO 14090

"Klimaatadaptatie - Principes, eisen en richtlijnen"

nen

Deze norm helpt allerlei organisaties om klimaatadaptatie op een systematische manier aan te pakken.

ISO/TS 14092

"Klimaatadaptatie – Eisen en richtlijnen voor adaptatieplanning voor lokale overheden en gemeenschappen"

nen

Deze norm is speciaal voor lokale overheden en andere betrokken partijen op weg te helpen bij het nadenken over maatregelen voor klimaatadaptatie.

Voor contact en meer informatie over de leeromgeving zie: www.klimaatadaptatienederland.nl/leeromgeving